

Ajankohtaista

Kymmenen lyhyttä vuotta pitkällä 1800-luvulla:

1800-luvun tutkimuksen verkoston 10-vuotiskonferenssi "Tulevaisuuden
1800-luku" (Helsinki 25.–27.1.2018)

Raportti

Ilona Pikkanen

Monitieteisen 1800-luvun tutkimuksen verkoston ensimmäinen seminaari järjestettiin tammikuussa 2009 Helsingin Kruununhaassa, SKS:n juhlasalissa. Verkosto oli perustettu edellisenä vuonna, SKS:n silloisen Kirjallisuusarkiston tiloissa. Päämääränä oli tuoda yhteen ns. pitkällä 1800-luvulla (1789–1914) liikkuvia tutkijoita, riippumatta tieteenaloista, tutkimushankkeissa käytetyistä aineistoista tai sovelletuista teoreettisista viitekehyksistä. Tällaiselle humanistisia aloja yhdistävälle keskustelufoorumille oli selvästi kysyntää. Ensimmäisessä seminaarissa pidettiin 32 esitelmää ja roundtable elämäkerrallisen kirjoittamisen haasteista; verkoston 10. konferenssiin *Tulevaisuuden 1800-luku – 1800-talet och framtiden* tammikuussa 2018 ilmoittautui 110 osallistujaa kuuntelemaan yhteensä 50 paperia ja kolmea keynote -esitelmää.

Keynote -esitelmien kulttuuri-, talous- ja taidehistoriaa: Hannu Salmi, Jari Eloranta ja Juliet Simpson

Professorit Hannu Salmi (Turun yliopisto, kulttuurihistoria) ja Jari Eloranta (Appalachian State University, Economic history) tarjosivat erinomaisen näkökulman kahteen erilaiseen historian tutkimuksen traditioon, joita kuitenkin digitaaliset ihmistieteet saattavat tulevaisuudessa lähentää. Salmen luento *A Century in the Making: Travel in Time 1800–1900* käsitteli 'moniajallista' 1800-lukua: sen eri tahtiin liikkuvia ja epälineaarisia aikakerrostumia, sekä ajallisen muutoksen ja sen kokemuksen kiihtymistä suurkaupunkien synnyn ja tiedonvälityksen nopeutumisen myötä, ja liitti tämän aikakauden historiakäsityksiin. Luennon lopussa Salmi väläytti uutta, vastajulkistettua *Text Reuse in Finnish Newspapers and Journals 1770–1910* -sivustoa (comhis.fi), jonka avulla voidaan tutkia uutisaiheiden 'virusmaista' leviämistä (*viral chains*) ja esimerkiksi tiedonvälityksen paikallisia keskuksia erityisesti 1800-luvun loppupuolella. Keynote-esitelmässään *Nineteenth-Century Finnish Society in International Comparison* Jari Eloranta puolestaan kysyi miksi tutkia pientä Suomen suuriruhtinaskuntaa taloushistorian globaalissa viitekehyksessä. Vastauksena kysymykseensä Eloranta painotti alueellisia tekijöitä (monikansallisiin imperiumeihin kuuluneiden alueiden talouden tutkimus sekä

Suomenlahtea ympäröivä historiallinen talousalue kiinnostavana tutkimuskohteena) ja institutionaalisia seikkoja (valtionmuodostus ja julkisten instituutioiden pitkäikäisyys ja suhteellinen pysyvyys). Suomen osalta ongelmana on se, että esimerkiksi luotettavaa BKT-tietoa on olemassa vain 1860-luvulta eteenpäin, ja siksi monet nykyiset vertailevat tutkimushankkeet pyrkivät etsimään lähteitä ja luomaan pitkän aikavälin taloushistoriallisia dataketjuja aina 1500-luvulle saakka. Taidehistorioitsija Juliet Simpsonin (University of Coventry, UK) hengästyttävä keynote *Future-Pasts: Reframing Nationalisms in Art and Cultural Memory* keskittyi vuosisadan vaihteen pohjoiseurooppalaisiin taitelijoihin, primitivisteihin, jotka ammensivat keskiaikaisesta ja varhaismodernista kuvamaailmasta ymmärtääkseen ja kommentoidakseen vuosisadan lopun modernismia, tieteiden ja tiedonkulun kehittymistä ja toisaalta aikakauden uususkonnollisia liikkeitä.

Läpileikkaus esitelmiin: varhaisesta totuudenjälkeisestä ajasta tarkastusnaisiin, puolukkakuumeeseen ja siirtolaiskirjallisuuteen

Konferenssin ensimmäisen päivän sessioon *1800-luku – NYT!* oli koottu esitelmiä, jotka rinnastivat 2010-luvun ilmiöitä niihin vahvasti tai heikosti vertautuviin 1800-lukulaisiin vastineisiin. Marja Vuorisen esitelmässä käytiin läpi nationalismin 1800-lukua suhteessa 2010-lukuun (esimerkiksi keisarikunnat vs. EU; kielietninen paine vs. väitetty/koettu etninen paine; kansainvälinen ideologiayhteisö vs. englanninkielinen nettiyhteisö) ja Vesa Kurkela pohti ennakkoiko 1900-luvun vaihteen musiikkielämän kosmopoliittisuus nykyaikaa. Heikki Kokko jatkoi kysymällä kiinnostavasti, voiko 1800-luvun puolenvälin nopeasti kasvaneen sanomalehti-julkisuuden rinnastaa nykyiseen tiedontuottamis- ja leviämiskulttuuriin vaikka pidämmekin 1800-lukua nykyistä 'totuudenjälkeistä aikaa' edeltävän 'totuudenajan' alkuvaiheena. Sessiossa *Globaalin ja paikallisen risteyksessä* käsiteltiin Australian karttoja ja niiden imaginäärisiä tiloja (Johanna Skurnik), 1800-luvun ylirajaisia, kiertäviä etnografisia näyttelyitä ja koloniaalista diskurssia Suomen suuriruhtinaskunnassa (Leila Koivunen) ja antiikin reseptiota (Janne Tunturi). Lisäksi kuultiin *naisten oikeudellisesta tietotaidosta*: porvarisleskien maksukyvyttömyydestä ja heidän konkurssihakemuksistaan (Riina Turunen), sivistyneistönaisten näkymättömästä kirjurintyöstä (Mia Korpila) ja tarkastusnaisista eli prostituoiduista jotka vankilasta käsin aktiivisesti puolustautuivat irtolaisuussyytteitä vastaan – 1800-luvun alun suomalaisen syrjäytymisen historiasta, kuten Kirsi Vainio-Korhonen asian ilmaisi. Näiden esitelmien lisäksi olisi ollut mahdollisuus osallistua teatteri- ja taidehistorialliseen sessioon *Images of Women* (Laura-Elina Aho, Hanna-Reetta Schreck, Marja-Terttu Kivirinta), pyöreänpöydän keskusteluun varhaisten naiskirjailijoiden ryhmäbiografiasta (Maarit Leskelä-Kärki ja Kati Launis) sekä kuulla Pariisin konservatorion oppilaista (Helena Tyrväinen), vuoden 1876 muotilelusta Krik-Krik (Kaisa Kyläkoski) ja Oskari Merikannosta (Hannele Ketomäki).

Konferenssin toiseen päivään oli koottu lukuisia digitaalisiin ihmistieteisiin kytkeytyviä esitelmiä. Mats Fridlund (Aalto) esitteli terrorismi-käsitteen semanttisia muutoksia 1800-luvun sanomalehtiaineistossa puoliautomaattisen digitaalisen historian ('Digital Humanties 1.5') metodein, jossa digitoituja aineistoja haravoidaan määrällisesti ja tutkitaan laadullisesti. Matti La Mela (Aalto) puolestaan käsitteli sanomalehtiaineistosta koottua 'puolukkakor-pusta' ja kysyi, mihin laajempiin ilmiöihin jokamiesoikeudet, puolukoiden 'kulutusyhödykkeellistäminen' ja 1800-luvun puolukkakuume (Ruotsista vietiin tuhansia litroja puolukkaa Saksaan) liittyivät. Keskustelussa pohdittiin myös digitaalisten ihmistieteiden kykyä tunnistaa ns. heikkoja signaaleja, jotka saattavat tulla laajoissa aineistoissa näkyviin ennen kuin jokin ilmiö ottaa tietyn muodon ja vakiintuu. Sessiossa *Käsitteet liikkeessä* Heli Rantala esitteli

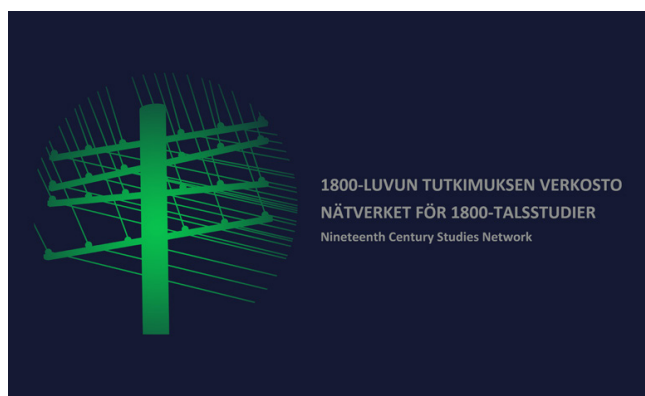
termin vallankumous vakiintumista suomalaiseseen 1800-luvun alkupuolen sanomalehtikeskusteluun suhteessa samassa merkityksessä käytettyihin sanoihin kuten meteli tai kapina, ja Kati Mikkola pohti esitelmässään *1800-luvun lopun vanha ja uusi pluralismi* sitä, minkälaisia rooleja aiemman maailmankuvan aineksille annetaan uudessa, muuttuneessa tilanteessa, aineistonaan 1800-luvun lopun kansankirjoittajien ja kansanperinteen kerääjien tekstejä. Näiden esitelmien lisäksi tarjolla oli laaja kattaus 1800-lukututkimusta. Topelius-Seura järjesti session Zacharias Topeliuksesta futurologina ja rinnakkaisissa sessioissa kuultiin mm. esitelmät 1890-luvun virolaisesta mediakeskustelusta, joka koski Nestorin kronikassa mainittujen hallitsijoiden hypoteettista virolaista syntyperää ja keskustelun suhteesta kauden venäläistämisyhkymyksiin (Katre Kikas), Uno Cygnaeuksen Venäjältä saamista vaikutteista (Elena Voskresenskaya), koomisista dystopioista wieniläisissä sanomalehdissä (Heidi Hakkarainen) ja August Blanchen komediasta *1846 och 1946* (Pentti Paavolainen).

Konferenssin viimeinen päivä koostui sessioista, jotka käsittelivät 1800-luvun lukemisdiskursseja (Ilkka Mäkinen, Ilona Savolainen ja Jukka Tyrkkö) sekä maataloushistorian uusia tuulia, eli esimerkiksi historioitsijoiden ja arkeologien yhteistyötä maatiaislajien menneisyyden selvittämiseksi (Hilja Solala). Lopuksi osallistujat saivat valita kahden 1800-lukua kiinnostavasti valottavan session välillä: Maren Jonasson, Matti La Mela & Onni Pekonen ja Sami Suomenjoki esittelivät talonpoikia edustajina ja edustettuina valtioyöstä vallankumoukseen ja Ilona Pikkanen, Mikko-Olavi Seppälä ja Elsi Hyttinen keskustelivat A. O. Roosin (1837) ja W. G. Lagusin (1869) historiallisista näytelmistä, Matti Kurin inkeriläisteemaisesta laulunäytelmästä *Viimeinen ponnistus* (1884) ja siirtolaisromaanista *Suomalainen orjatyttö* (1917) sessiossaan *Kansakunta viihteellä*.

1800-lukupäivät 2019 ja verkoston uusi logo

1800-luvun tutkimuksen verkoston konferenssit järjestetään joka toinen vuosi Helsingissä ja joka toinen vuosi muussa yliopistokaupungissa, ja vuoden 2019 tammikuussa 1800-lukututkijat suuntaavat Ouluun. *1800-luvun tutkimuksen päivien 2019* teemana on tiedon ja osaamisen kierto pitkällä 1800-luvulla. Konferenssitoimikuntaa vetää Heini Hakosalo, ja tiedossa on jälleen temaattisia, monitieteisiä sessioita ja kiinnostavia keskusteluja – ja toivottavasti paikalla on mahdollisimman paljon myös folkloristeja ja lähialojen tutkijoita!

10-vuotiskonferenssin aluksi julkistettiin myös verkoston uusi logo, joka on hakenut inspiraationsa aikakauden lennätintorneista (suunnittelija Veijo Pulkkinen): logo muistuttaa 1800-luvun tiedonvälityksen ihmeellisestä ja hämmentävästä maailmasta ja symboloi verkostoa risteymien ja kohtaamisien paikkana.

FT Ilona Pikkanen työskentelee SKS:n tutkimusosastolla ja toimii 1800-luvun tutkimuksen verkoston koordinaattorina.